

Adaptarea curriculumului în domeniul biblioteconomiei și al științei informării la obiectivele Procesului de la Bologna

*Dr. conf. univ. Nelly ȚURCANU,
prodecan Facultatea Jurnalism
și Științe ale Comunicării*

Tendința spre integrare și rezolvarea problemelor globale în comun devin astăzi dimensiuni principale ale dezvoltării țărilor europene. Crearea unui spațiu al conviețuirii europene este determinat de premise obiective ale progresului civilizației umane. Influențată de specificul etapei concret istorice, comunitatea europeană a identificat factorii prioritari/determinanți ai integrării, printre care se numără și integrarea prin educație. În acest context, formarea spațiului unic vital european are la bază spațiul unic educațional european, care își propune formarea cetățeanului Europei, capabil de o integrare socio-profesională de succes, în cea mai competitivă economie din lume, cu cele mai multe și mai bune locuri de muncă. O astfel de strategie a dezvoltării va determina caracterul prioritar al Europei în contextul dezvoltării mondiale.

Anume acest obiectiv major a fost pus la baza **Procesului de la Bologna**, ce presupune activități și eforturi din partea întregii comunități universitare.

Procesul de la Bologna vede o Europă a cunoștințelor ca un factor important pentru dezvoltare, nu doar pentru a face față noilor provocări și sfidări în știință și tehnologie, dar și pentru dezvoltarea și suportul societăților stabile și democratice. Deși este o responsabilitate a miniștrilor Educației, **Declarația de la Bologna** a fost formulată în strânsă legătură cu reprezentanții universităților, făcând din universități parteneri ai Procesului de la Bologna, care prevede o cooperare între statele ce își decid proprii-

le politici educaționale. Procesul de la Bologna este un proces de compatibilizare a sistemelor de învățământ superior din țările europene.

La baza Declarației de la Bologna stă tendința de internaționalizare, care cheamă la construirea Spațiului European ca parte integrantă a instruirii universitare, protejind diversitatea experiențelor formative naționale. Astfel, Procesul de la Bologna se bazează pe ideea de internaționalizare a învățământului superior, păstrind anumite tradiții naționale.

Conceptul de internaționalizare prevede că toate Școlile de Biblioteconomie și Știința Informării împărtășesc aceleași principii teoretice, care sunt suficient de importante pentru a-și da consimțământul la organizarea în comun a activității didactice.

UNESCO a stat la începuturile internaționalizării studiilor în domeniul biblioteconomiei și științei informării, lansând ideea de creare a unui curriculum de bază pentru specialitate (UNESCO, 1984). Liniile directorii pentru dezvoltarea curriculară pentru bibliotecari, documentaliști și arhiviști¹, prevăd studierea tehnologiilor informaționale noi ca o instruire de bază în cadrul unei programe comune. Apoi au urmat citeva proiecte și studii ale Comisiei Europene, IFLA și FID, care se axau pe includerea tehnologiilor informaționale în curriculumul de specialitate, pe instruirea continuă și pe competențele specialiștilor în informare². În 1985 UNESCO a încercat să facă o inventariere a școlilor de biblioteconomie, pregătind *Ghidul internațional pentru*

*biblioteconomie și știința informării*³. În acest ghid sunt descrise arhitecturile formative și nivelele existente de formare academică în domeniul biblioteconomiei și științei informării. În 1997, Consiliul European pentru informare și documentare a dezvoltat tema competențelor în cadrul proiectului *Dezvoltarea eurocompetențelor pentru informare și documentare*⁴. Un alt proiect propus de IFLA – *Linii directorii pentru echivalarea reciprocă a calificărilor profesionale a fost publicat în IFLA Journal*. În 2005, EUCLID – Asociația Europeană pentru instruire și cercetare în biblioteconomie și știința informării a confirmat alinierea la Procesul de la Bologna și formarea Spațiului European al învățămîntului superior în domeniul biblioteconomiei și științei informării. Aceasta și-a găsit reflectare în organizarea la Copenhaga, în august 2005, a unei conferințe internaționale privind dezvoltarea curriculară în domeniul biblioteconomiei și științei informării⁵.

Pentru învățămîntul biblioteconomic universitar Procesul de la Bologna reprezintă un stimul puternic de consolidare a angajamentelor internaționale privind **obiective comune**: *recunoașterea diplomelor de studii universitare; calitatea învățămîntului universitar; instruirea continuă, mobilitate academică și cooperarea interuniversitară la nivel național și internațional etc.*

La ultima consfătuire a miniștrilor Educației, care s-a desfășurat la Bergen (2005), au fost formulate următoarele **priorități**: *structurarea învățămîntului superior pe cicluri; cooperarea în domeniul asigurării calității; recunoașterea reciprocă a diplomelor și a perioadelor de studii.*

La nivel național, au fost întreprinse acțiuni în vederea realizării priorităților sus-numite:

- ♦ modificările la Legea învățămîntului privind restructurarea învățămîntului superior pe cicluri: studii superioare de licență (ciclul I), studii de masterat (ciclul II) și implementarea Sistemului European de credite transferabile de studii (ECTS);

- ♦ aprobarea Nomenclatorului domeniilor de formare profesională în instituțiile de învățămînt superior, elaborat în conformitate cu clasificatorul-tip al Nomenclatorului UNESCO ISCED – 97;

- ♦ Hotărîrea Guvernului Republicii Moldova privind aprobarea Programului de modernizare a sistemului educațional;

- ♦ Programul de acțiuni pentru implementarea obiectivelor Procesului de la Bologna: au fost aprobate mai multe acte normative ale Ministerului Educației, Tineretului și Sportului privind Procesul didactic în instituțiile de învățămînt superior; Ordinul Ministerului Educației, Tineretului și Sportului privind Suplimentul la Diplomă, model unic european – Diploma Supliment;

- ♦ Planul – cadru pentru ciclul I (studii superioare de licență); pregătirea unui nou cadru legislativ – elaborarea proiectului de legi ale sistemului educațional;

- ♦ a început crearea cadrului normativ al sistemului de asigurare a calității; s-a elaborat, într-o primă variantă, legea calității învățămîntului.

Acești pași demonstrează subscrierea Republicii Moldova - nu doar *de iure*, care s-a produs pe 19 mai 2005 la Bergen, dar și *de facto* - la ideile Spațiului European al învățămîntului superior, precum și realizarea obiectivelor Procesului de la Bologna, care vor favoriza modernizarea și dimensionarea învățămîntului universitar autohton în coordonatele formative universitare europene și îi vor conferi competitivitatea adecvată pe piața universitară europeană.

În domeniul biblioteconomiei și științei informării, aderarea la Spațiul European de învățămînt superior presupune, în primul rînd, elaborarea unui curriculum de formare profesională bazat pe competențele profesionale ale viitorilor specialiști în domeniul biblioteconomiei, asistenței informaționale și arhivisticii și racordarea la standardele europene de formare academică în domeniu.

Curriculumul universitar la domeniul de formare profesională 344 "Biblioteconomie, asistență informațio-

nală și arhivistică" (conform Nomenclatorului domeniilor de formare profesională în instituțiile de învățămînt superior) trebuie să fie în permanentă concordanță cu piața forței de muncă. Viitorii specialiști trebuie să dobîndească noi competențe complementare sau suplimentare, trebuie să-și pună în evidență aptitudinile, să și le dezvolte. Astfel, curriculumul la specialitate trebuie să fie direcționat spre profesie și o intrare imediată pe piața de muncă, dar în același timp trebuie să pregătească studenții pentru studii ulterioare și o intrare mai tîrzie pe piața muncii.

În calitate de bază metodologică pentru determinarea competențelor specialiștilor în biblioteconomie, asistență informațională și arhivistică au servit nu doar documentele elaborate de IFLA, UNESCO, EUCLID și Consiliul European pentru Informare și Documentare, dar, în primul rînd, documentul cunoscut ca *Dublin Descriptors*⁶, care stabilește competențele profesionale pentru cele trei nivele de instruire – licență, masterat și doctorat (2003). Acest document prevede pentru fiecare ciclu cîte trei nivele de competențe: *competențe specifice pentru domeniu* (cunoștințe, aplicarea cunoștințelor, gîndire); *competențe speciale* (cunoștințe, aplicarea cunoștințelor); *competențe transversale* (de comunicare, abilități de învățare).

La ciclul I, de licență, studentul trebuie să demonstreze cunoștințe și înțelegerea domeniului de studiu; să poată aplica cunoștințele în practică, să demonstreze capacități de rezolvare a problemelor din cadrul domeniului de studiu; să adune și să interpreteze relevant datele din cadrul domeniului de studiu; să comunice despre ideile, problemele și soluțiile propuse atît specialiștilor, cît și nespecialiștilor; să-și dezvolte abilitățile de studiere necesare pentru continuarea în mod autonom a studiilor la un nivel mai înalt.

Pentru ciclul II, de masterat, sunt prevăzute următoarele competențe: bazîndu-se pe cunoștințele și abilitățile din ciclul I, studenții ar trebui

să le extindă, fiind capabili să dezvolte sau să aplice ideile originale, în special pentru cercetare; să aplice cunoștințele și abilitățile nu numai în domeniul de formare profesională, dar și într-un alt domeniu înrudit sau într-un context multidisciplinar, legat de domeniul de studiu; să posede abilități de integrare a cunoștințelor; să comunice explicit și fără ambiguitate concluziile sale atît specialiștilor, cît și nespecialiștilor; să posede abilitățile necesare pentru continuarea în mod autonom a studiilor la un nivel mai înalt.

Modificările la Legea Învățămîntului, realizate în mai 2005, privind competențele profesionale pentru ciclul I și ciclul II sunt destul de ambigui. În această ordine de idei, pentru noua Lege a învățămîntului superior, la reprofilarea competențelor ar trebui să se țină cont de prevederile *Dublin Descriptors*.

Formarea competențelor generale, ce corespund domeniului general de studiu – științe ale comunicării, și a competențelor speciale, care corespund domeniului de formare profesională – biblioteconomie, asistență informațională și arhivistică – cere o abordare complexă și se realizează pe parcursul întregului proces de studiu. Pentru realizarea acestor obiective la Facultatea Jurnalism și Științe ale Comunicării a fost aleasă structurarea modulară a conținutului de formare profesională. Astfel, în cadrul fiecărui semestru studenții studiază șase – șapte module, constituite din cîteva discipline. Unele module îmbină disciplinele care abordează aceeași problemă epistemologică sau fac parte din același subdomeniu al științei și studiul lor consecutiv respectă logica internă a științei. În alte module accentul se pune pe complementaritatea conținutului. Cu toate că pot fi diverse principiile de formare a unui modul, datorită faptului că modulul conține discipline înrudite, conținuturile acestora realizează aceleași obiective generale, contribuie la formarea aceluiași competențe⁷.

În anul universitar 2005 - 2006 la

specialitatea biblioteconomie, asistență informațională și arhivistică a început realizarea instruirii în două cicluri: ciclul I – licență de 3 ani; ciclul II – masterat de 2 ani. Planul de învățământ pentru ciclul I de licență, elaborat de un grup de lucru, este direcționat spre formarea competențelor generale și profesionale ale viitorilor specialiști în Biblioteconomie, asistență informațională și arhivistică, Licențiați în Științele Comunicării.

La ciclul I Programul are scopul să formeze temelia pentru admiterea în profesie, furnizând un învățământ de nivel înalt, dar și prin încurajarea dezvoltării maxime în aria biblioteconomiei, asistenței informaționale și arhivisticii. Programul este structurat cu multe aspecte obligatorii. Învățământul studenților este dirijat, deși studenții sunt încurajați să-și dezvolte independența în timpul cursului din primul ciclu.

Planul de învățământ include discipline de diferit *grad de obligativitate*, dar în același timp permite studenților să-și formeze propriul traseu de studiu prin *alegerea* anumitor discipline. După funcția disciplinelor (modulelor) în formarea specialistului planul de învățământ include *discipline (module) fundamentale*, care constituie 40 de credite (22%). Această componentă o reprezintă următoarele module și discipline: modulul *Introducere în științele comunicării* (Introducere în studiul comunicării, Tipologia comunicării publice, Structuri sociale de comunicare); *Sociologia comunicării* (Sociologia generală și sociologia comunicării, Sociolingvistica, Teoria și sociologia lecturii); *Legislația și deontologia comunicării* (Drept constituțional, civil, penal, procesul penal, Cadrul legislativ al biblioteconomiei și științei informării, Deontologia profesională); *Limbaajul comunicării* (Stilistica, Redactarea); *Managementul și marketingul comunicării* (Managementul comunicării, Marketingul comunicării, Managementul și marketingul de bibliotecă) etc. Aceste discipline au drept scop acumula-

rea de către studenți a cunoștințelor de bază și a informației necesare pentru asimilarea cunoștințelor în domeniul științelor comunicării și în domeniul biblioteconomiei, asistenței informaționale și arhivisticii. Ca rezultat al studierii disciplinelor fundamentale, studenții vor obține cunoștințe și abilități de bază, integrate în competențe care permit abordarea științifică a domeniului dat, precum și înțelegerea și crearea de cunoștințe noi.

Următoarele componente în planul de învățământ sunt cele *de formare a abilităților și competențelor generale*, care constituie 15 credite (8%) și *de orientare socioumanistică* – 20 credite (11%). Modulele și disciplinele din acest segment au drept scop cultivarea la viitorii specialiști în biblioteconomie, asistență informațională și arhivistică a deprinderilor de a învăța, cerceta, analiza, expune, comunica efectiv oral și în scris, inclusiv prin intermediul tehnologiilor informaționale, în domeniul de pregătire profesională și în contexte culturale diverse, precum și formarea unui orizont larg de cultură juridică, filozofică, politologică, sociologică, psihologică și economică, care i-ar permite viitorului specialist să-și asume responsabilitățile vieții într-o societate liberă și să se poată adapta operativ și eficient la modificările societății în tranziție. Modulele care formează competențe generale sunt *Limba străină pentru comunicare*, cu aplicare în domeniul de formare profesională și *Informatica*, programul căruia corespunde Programei analitice de obținere a Licenței Europene de conducere a calculatorului. Modulele de formare a competențelor și abilităților de orientare socioumanistică sunt, de exemplu, *Civilizația europeană* (Construcții europene, Civilizația antică în maxime și expresii, Geografia politică și economică contemporană, Comunicarea interculturală, Literatura Europei de Vest sec. 20-21); *Filozofia, antropologia și semiotica comunicării*.

Disciplinele și modulele fundamentale, de formare a abilităților și competențelor generale și socioumanisti-

ce constituie structura formativă de bază **obligatorie** în pregătirea viitorului specialist, comună mai multor domenii de formare profesională (jurnalism, științele comunicării, activitate editorială, biblioteconomie, asistență informațională și arhivistică) în cadrul domeniului general de studiu – științele comunicării.

Partea cea mai mare în planul de învățămînt îl ocupă componenta **de orientare spre specializare (specialitate)**, care constituie 78 de credite (44%). Dar, în același timp, în segmentul de orientare profesională pot fi incluse și disciplinele (modulele) de orientare fundamentală, generală și socioumanistică. Segmentul de orientare spre specializare (specialitate) realizează obiective formative, asigură asimilarea de cunoștințe la nivel științific și creator contemporan, orientate spre formarea identității profesionale a studentului și se oferă în regim obligatoriu și opțional. Din cadrul modulelor obligatorii fac parte: *Introducere în biblioteconomie și știința informării, Prelucrarea informației; Dezvoltarea colecțiilor, Teoria și organizarea bibliografiei, Tehnologiile informaționale în structuri infodocumentare, Sisteme automatizate de informare, Arhivistica* etc. Modulele de orientare spre specialitate opționale sunt dependente de alegerea pe care vor face-o studenții, optînd pentru un alt domeniu de formare în ciclul II.

Componenta **de orientare către alt domeniu de formare în ciclul II**, masterat, care prevede acumularea a 20 de credite (11%) o constituie disciplinele (modulele) - precondiții obligatorii pe care studentul le va solicita în cazul cînd optează pentru un alt domeniu de formare profesională la masterat. Studenții de la Facultatea Jurnalism și Științe ale Comunicării de la toate specialitățile vor putea alege între științe politice, economice, științe sociale și culturologie. În opinia noastră, rezervarea a 20 de credite (600 de ore) pentru un alt domeniu de formare în ciclul II nu este justificată. Credem că această alegere studenții trebuie s-o facă su-

plimentar la cele 180 de credite (obligatorii) pentru obținerea studiilor universitare de licență.

În funcție de alegerea studentului disciplinele opționale de orientare spre specialitate vor fi: *Clasificarea și indexarea pe domenii: politic, economic, social, cultural; Serviciile informaționale pe domenii: politic, economic, social, cultural; Resurse informaționale în domeniul politic, economic, social, cultural; Utilizatorii de informații în domeniile: politic, economic, social, cultural* etc.

Caracterul activ al procesului de predare-învățare prevede stagii practice care se vor realiza la sfîrșitul fiecărui an de studii, în volum de 16 săptămîni – 16 credite (8%). În același timp, conceptul actual al studiilor se bazează pe o implicare mult mai activă a studentului în calitate de participant în procesului de predare-învățare. S-a majorat considerabil volumul de timp pentru munca individuală a studenților (volumul de timp rezervat muncii individuale este în aceeași proporție ca și volumul de timp rezervat pentru lucrul în auditriu). De exemplu, pentru modulul *Prelucrarea informației* sunt prevăzute 90 de ore – prelegeri, lucrări practice și de laborator, pentru munca individuală la acest modul se rezervează de asemenea 90 de ore.

La Facultatea noastră, ca și în toată Universitatea, a fost modificat sistemul de evaluare a cunoștințelor studenților. Deja de cîțiva ani toate examenele la USM se desfășoară în formă scrisă, în formă de test. Subiectele din testul de examinare evaluează cunoștințele, abilitățile practice și cele creative ale studenților. Pentru studenții din anul I de licență planul de învățămînt prevede o evaluare în aceeași formulă, doar că examenul a rămas unica modalitate de evaluare a studentului în timpul sesiunii. Concomitent, s-a lărgit considerabil varietația formelor și metodelor de evaluare intermediară: lucrări de control, referate, testări intermediare, proiecte, teza de an, care stimulează formarea atît a competențelor profesionale, cît și a celor generale.

Programul la ciclul II masterat urmează să fie elaborat. Acest program, în opinia noastră, trebuie să încurajeze studenții să-și aprofundeze cunoștințele și abilitățile profesionale, cu o orientare spre o specializare (biblioteconomie, arhivistică; management informațional, organizarea cunoștințelor etc.). În același timp ar fi posibilă și o specializare dublă pentru obținerea diplomelor de master la două specialități: Master în Biblioteconomie și Drept; Master în Biblioteconomie și Studii Europene etc. Programul la ciclul doi va oferi studii flexibile și deseori studii formate individual, după traseul individual al studentului. Instruirea studenților trebuie să fie în mare parte independentă, profesorul furnizând

călăuzirea necesară, care corespunde direcției individuale în care se va specializa studentul.

Deci, drumul pe care trebuie să-l parcurgem spre Spațiul European al învățământului superior este lung și cere mobilizarea eforturilor comune ale cadrelor didactice, practicienilor și ale întregii comunități profesionale. Credem că Asociația Bibliotecarilor din Republica Moldova, Consiliul Biblioteconomic Național și toată comunitatea biblioteconomică trebuie să se implice activ în evaluarea, expertiza planurilor de studii. Sugestiile profesionistilor ne vor permite să pregătim specialiști de înaltă calificare profesională, care vor veni cu idei moderne, progresive, de dezvoltare a sectorului infodocumentar.

Referințe bibliografice:

1. Guidelines in curriculum development in information technology for librarians, documentalists, archivists. – Paris: UNESCO, 1989. – 128 p.
2. Dalton, P. An investigation of LIS qualifications throughout the world: The 66th IFLA Council and General Conference / P.Dalton, K.Levinson – Jerusalem, 1999 // <http://www.ifla.org/IV/ifla66/papers/061-161e.htm>
3. Tammara, Anna Maria. Verso l'internazionalizzazione delle scuole di biblioteconomia e scienza dell'informazione // <http://digital.casalini.it/editori/default.asp?isbn=8885297560&tipologia=A>
4. Euroreferențial I&D: Referențialul competențelor profesionistilor europeni în informare și documentare / Ediție editată și tradusă în limba română de Doina Banciu și Cheorghie Bulută; The European Council of Information Associations. – București: InfoDocRom, 2000. – 41 p.
5. LIS Education in Europe: Joint Curriculum Development and Bologna Perspectives: The Conference in Copenhagen, 11-12. August // <http://www.db.dk/LIS-EU/index.asp>
6. Towards shared descriptors for Bachelors and Masters: A report from a Joint Quality Initiative informal group (contributors to the document are provided in the Annex), 18 October 2004 // <http://www.uji.es/bin/organs/vices/vqeh/ddublin.pdf>.
7. Muraru, Elena. Politici educaționale noi în învățământul universitar din perspectiva Procesului de la Bologna // Universitatea. – 2005. – Nr.3 (59) // <http://www.usm.md/ziar/>